

УДК 339.97

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-2-4>**Ткаліч Т.І.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Tkalich Tetiana

Mykolaiv V.O. Sukhomlynski National Universiti

УПОВІЛЬНЕННЯ ЗРОСТАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ОЗНАКА ГЛОБАЛЬНОЇ РЕЦЕСІЇ

WORLD ECONOMY GROWTH SLOW AS A SIGN OF GLOBAL RECESSION

У статті досліджуються причини уповільнення зростання світової економіки за останні роки. З'ясовано, що вони різні в окремих країнах та групах країн, залежать від ступеня економічного розвитку держави та світової кон'юнктури. Однак за умов сучасної гіперглобалізації в основі зниження темпів економічного росту лежать процеси, що відбуваються у фінансовій сфері. Глобалізація фінансових ринків сприяла тому, що переміщення грошових коштів у великих обсягах через національні кордони та нестабільність ринку цінних паперів є джерелом шоків для національних фінансових систем. Це відразу впливає на реальний сектор економіки, який на пряму залежить від обмінних курсів, тому останнім часом саме фінансова сфера є джерелом нестабільності та криз як в окремих національних економіках, так і у цілих регіонах. Зниження темпів економічного росту останнім часом у більшості країн світу свідчить про системні порушення в існуючій неоліберальній економічній системі.

Ключові слова: уповільнення світового зростання, рецесія, світова економіка, гіперглобалізація, неоліберальна економічна система.

В статье исследуются причины замедления роста мировой экономики за последние годы. Выяснено, что они различны в отдельных странах и группах стран, зависят от степени экономического развития государства и мировой конъюнктуры. Однако в условиях современной гиперглобализации в основе снижения темпов экономического роста лежат процессы, происходящие в финансовой сфере. Глобализация финансовых рынков способствовала тому, что перемещение денежных средств в больших объемах через национальные границы и нестабильность рынка ценных бумаг является источником шоков для национальных финансовых систем. Это сразу оказывает влияние на реальный сектор экономики, напрямую зависящий от обменных курсов, поэтому в последнее время именно финансовая сфера является источником нестабильности и кризисов как в отдельных национальных экономиках, так и целых регионах. Снижение темпов экономического роста в последнее время в большинстве стран мира свидетельствует о системных нарушениях в существующей неоллиберальной экономической системе.

Ключевые слова: замедление мирового роста, рецессия, мировая экономика, гиперглобализация, неоллиберальная экономическая система.

The article explores the reasons for the slowdown in global economic growth in recent years. The aim of the study is to generalize the reasons for the slowdown in economic growth and the risks of a recession in a hyperglobalized world economy. It was found that the reasons for the slowdown in economic growth are different in individual countries and groups of countries, depending on the degree of economic development of the state and the global environment. However, in the context of modern hyper globalization, the processes taking place in the financial sphere are at the heart of the slowdown in economic growth. The globalization of financial markets has contributed to the fact that the movement of large amounts of money across national borders and the instability of the securities market is a source of shocks for national financial systems. This immediately affects the real sector of the economy, which directly depends on exchange rates. Therefore, in recent years, the financial sector has been the source of instability and crises both in individual national economies and in entire regions. The recent slowdown in most countries of the world indicates systemic violations in the existing neo-

liberal economic system. UNCTAD offers the Global Green New Deal to overcome the movement of the global economy toward yet another recession. Four problems have been identified: a decrease in the share of labor in total income, erosion of government spending, weakening production investments and a dangerous increase in carbon dioxide are proposed to be addressed through the effects of the government spending multiplier and the growth of income from work. To overcome the problems that have arisen, classical macroeconomic instruments are offered that have not worked in recent years. The COVID-19 pandemic exacerbated already known problems and exposed the failure of the existing health care system and social protection of the population in most developed countries of the world. To make predictions about when and how the crisis will end irresponsibly. Undoubtedly, only that we are waiting for significant changes in the global economic system.

Key words: global growth slowdown, recession, global economy, hyperglobalization, neoliberal economic system.

Постановка проблеми. Із часів Великої депресії світова економіка регулярно переживає фінансові та економічні кризи, які руйнують мрії людства про сталий економічний розвиток. У Доповіді про торгівлю та розвиток за 2019 р. Конференції ООН із торгівлі та розвитку констатувалося, що в 2020 р. «кризові вітри відхилять від курсу розвинені країни, а разом із ними і світову економіку» [1, с. 5].

З оголошенням Всесвітньою організацією охорони здоров'я пандемії COVID-19 стало очевидним, що дане явище посилить наявні проблеми і протиріччя глобалізованого економічного простору та здійснить свій негативний вплив на світову економіку. На думку Генерального секретаря ООН Антонію Гутерреша, наслідки пандемії «спровають рецесію, яку, вочевидь, не бачили у недалекому минулому» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У другому десятилітті XXI ст. більшість світових провідних економістів передбачала наближення чергової рецесії у світовій економіці. Однак існують певні розбіжності в поглядах на причини кризи та шляхи виходу з неї. Нобелівській лауреат з економіки Пол Кругман у 2019 р. виокремив як два основні ризики для світової економіки високу залежність економіки Китаю від експорту та недостатньо високого внутрішнього рівня споживання й уповільнення економічного зростання в Європі [3].

Нобелівській лауреат Пол Ромер на XII Астанинському економічному форумі відзначив, що до будь-якої кризи необхідно готуватися заздалегідь. На його думку, у наш час можливості монетарного стимулювання економіки майже вичерпані і необхідно звернути увагу на фінансові стимули. Зниження податків дасть змогу стабілізувати на випадок рецесії.

Протилежну думку на цьому ж форумі висловив Моріс Обстфельд, головний економіст Міжнародного валютного фонду з 2015 по 2018 р. Він вважає, що в період кризи необхідне найпотужніше монетарне стимулювання та приділення більшої уваги фінансовій дисципліні [4].

Нобелівській лауреат Джозеф Стігліц на Всесвітньому економічному форумі Давос – 2016 як основні проблеми сучасності визнав недостатність світового сукупного попиту, зростаючий рівень нерівності та неможливість самореформування ринкових структур [5]. На його думку, темпи економічного зростання останнім часом нижчі, ніж були під час двадцятип'ятирічного періоду після Другої світової війни [6].

Метою дослідження є узагальнення причин уповільнення економічного зростання та ризиків виникнення рецесії гіперглобалізованої світової економіки. Для досягнення мети вирішувалися такі завдання:

- визначалися основні причини уповільнення економічного зростання за останні роки;
- аналізувалися заходи щодо запобігання виникненню рецесії глобальної неоліберальної моделі економіки;
- прогнозувався подальший перебіг подій у гіперглобалізованій світовій економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У декларації Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі стійкого розвитку на період до 2030 року» подолання зубожіння в усіх його проявах у світі визнано як найважливіше глобальне завдання, яке забезпечить сталий розвиток. Визначені сімнадцять цілей повинні бути забезпечити збалансованість компонентів стійкого розвитку: економічного, соціального, екологічного [7, с. 2]. Однак у січні 2019 р. у Бюлетені основних прогнозів ПРСЕ констатувалося, що світове зростання уповільнилося (табл. 1).

Спробу узагальнення причин уповільнення світового зростання та руху світової економіки до глобальної рецесії представлено у Доповіді про торгівлю та розвиток за 2019 р. ЮНКТАД. Основними проблемами було визнано недостатність фінансових коштів на збільшення масштабів інвестицій, щоб виконати «Порядок денний у галузі стійкого розвитку на період до 2030 року», збільшення глобального боргу в поєднанні з волатильністю ринку, економічну поляризацію та погіршення стану оточуючого середовища [9, с. 7–10].

Таблиця 1

Причини уповільнення зростання світової економіки у 2019 р.

Регіон	Причини зниження темпів росту
ФРН	Низькі показники приватного споживання, слабка динаміка промислового виробництва після введення переглянутих нормативів викидів для автомобілів, падіння зовнішнього попиту
Італія	Низький внутрішній попит, висока вартість запозичень, оскільки прибутковість за державними цінними паперами залишається підвищеною
Франція	Негативні наслідки вуличних протестів
США	Завершення бюджетного стимулювання та тимчасово більш високі рівні ставки по федеральних фондах порівняно з нейтральним рівнем процентних ставок
Великобританія	Значна невизначеність у зв'язку з «брекзітом»
Китай	За рахунок сукупного впливу необхідного посилення фінансового регулювання та напруги в торгівлі зі США
Турція	Посилення економічної політики та адаптація до більш обмежуючих умов зовнішнього фінансування
Мексика та Венесуела	За рахунок більш низького рівня приватних інвестицій
Аргентина	Посилення політики з метою зменшення дисбалансів стримує внутрішній попит
Країни Близького Сходу, Північної Африки, Афганістан, Пакистан	Низькі темпи зростання видобутку нафти (Саудівська Аравія), погіршення умов фінансування (Пакистан), санкції США (Іран) та геополітична напруга у декількох країнах
Росія	Низькі ціни на нафту

Джерело: складено автором за [8]

Як подолання руху світової економіки до чергової рецесії запропоновано «Глобальний зелений новий курс». Виокремлено чотири проблеми: зниження частки праці у сукупному доході, розмивання державних витрат, послаблення виробничих інвестицій та небезпечне збільшення вуглекислого газу пропонується розв'язувати за рахунок ефектів мультиплікатора державних витрат та зростання доходів від праці [9, с. 10–14]. Даний курс (протягом приблизно десять років) потребує додаткових фінансових ресурсів, які пропонується залучати за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів у поєднанні з міжнародними угодами про співробітництво [9, с. 15].

Стосовно міжнародних угод про співробітництво як шляху подолання світової рецесії можна відзначити, що економічна історія знає багато прикладів їх порушення, тому вважати їх міцною основою для економічного зростання, на нашу думку, проблематично.

Виходячи з причин зниження темпів економічного росту (табл. 1), можна зробити висновок, що провідні країни світу мають достатньо внутрішніх проблем, які звужують масштаби мобілізації внутрішніх ресурсів. У вищезгаданому документі констатується, що «чим більше відкрита економіка та чим більш обмежена база внутрішнього добробуту, тим більше будуть обмежені державні фінанси», та замість сприяння економічному зростанню нині приватне створення кредиту в значному ступені скон-

центроване у спекулятивній активності в межах тіньової банківської практики, що призводить до поглиблення нерівності в доходах [9, с. 17–18].

Для розширення можливостей країн, що розвиваються, пропонується залучати приватне багатство за допомогою «фінансових інновацій» із метою захисту від ризику як інвесторів, так і кредиторів шляхом диверсифікації та страхування ризику [9, с. 19]. Таким чином, країни, що розвиваються, залучаються до світової фінансової системи, глобалізованого економічного простору та збільшують глобальний попит. Прогнозується, що це буде сприяти економічному зростанню. Однак ураховуючи, що економічне зростання процес багатофакторний, не можна стовідсотково гарантувати позитивний результат для економік країн, що розвиваються.

Аналізуючи основні напрями «Глобального зеленого нового курсу», можна констатувати, що подолання падіння глобалізованого світового господарства пропонується старими інструментами монетарної політики в межах існуючої фінансової системи, незважаючи на її явні «пробуксовки». На думку Дж. Стігліца, «неоліберальний експеримент – зниження податків для заможних, дерегуляція ринків праці і товарів, фінансиалізація та глобалізація – виявився вражаюче провальним» [6].

Висновки з проведеного дослідження. Однією з особливостей сучасної гіперглобалізованої світової економіки є зростання ролі процесів, що відбуваються у фінансовій сфері.

Глобалізація фінансових ринків сприяла тому, що переміщення грошових коштів у великих обсягах через національні кордони та нестабільність ринку цінних паперів є джерелом шоків для національних фінансових систем. Це відразу впливає на реальний сектор економіки, який на пряму залежить від обмінних курсів. Тому останнім часом саме фінансова сфера є джерелом нестабільності та криз як в окремих національних економіках, так і цілих регіонах.

Зниження темпів економічного росту останнім часом у більшості країн світу свідчить про системні

порушення в існуючій неоліберальній економічній системі. Для подолання виникаючих проблем застосовуються класичні макроекономічні інструменти, які останніми роками не спрацьовують.

Пандемія COVID-19 загострила вже відомі проблеми та оголила неспроможність існуючої системи охорони здоров'я та соціального захисту населення в більшості розвинутих країн світу. Робити прогнози про те, коли та чим закінчиться криза, безвідповідально. Безперечно тільки те, що на нас чекають суттєві зміни у світовій економічній системі.

Список використаних джерел:

1. Доклад о торговле и развитии, 2019 год. Финансирование «глобального зелёного нового курса». Обзор. ООН, Женева, 39 с. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2019overview_ru.pdf (дата звернення: 01.04.2020).
2. World War Two, UN Secretary General António Guterres has warned. URL: <https://www.bbc.com/news/world-52114829> (дата звернення: 01.04.2020).
3. Krugman Says U.S. Recession Is «Pretty Likely» in Next Two Years. February 11 th, 2019. URL: <https://www.bloomberg.com/news/videos/2019-02-10/paul-krugman-discusses-government-shutdown-rate-hikes-recession-u-s-china-trade-video> (дата звернення: 01.04.2020).
4. Ведущие мировые экономисты рассказали о грядущем кризисе и способах избежать его. URL: <http://www.armbanks.am/2019/05/27/121515/> (дата звернення: 01.04.2020).
5. Джозеф Стиглиц призвал не считать ВВП показателем развития Давос-2016. URL: <https://www.rbc.ru/economics/21/01/2016/56a0ed629a79471f9d12c9af> (дата звернення: 02.04.2020).
6. After Neoliberalism May 30, 2019 JOSEPH E. STIGLITZ URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05?barrier=accesspaylog> (дата звернення: 02.04.2020).
7. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года: Декларация от 25 сентября 2015 г. / Генеральная Ассамблея ООН. URL: <http://docs.cntd.ru/document/420355765> (дата звернення: 02.04.2020).
8. Ослабление мирового подъёма. Бюллетень основных прогнозов ПРМЭ. Давос, 2019. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/russianjan2019weouupdate.PDF> (дата звернення: 02.04.2020).
9. Доклад о торговле и развитии за 2019 год. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2019overview_ru.pdf (дата звернення: 02.04.2020).

References:

1. Doklad o trgovle i razvitii 2019 god. Finansirovanie «globalnogo zelyonogo novogo kursa». Obzor. OON, Zheneva, 39 s. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2019overview_ru.pdf (accessed: 01.04.2020).
2. World War Two, UN Secretary General António Guterres has warned. URL: <https://www.bbc.com/news/world-52114829> (accessed: 01.04.2020).
3. Krugman Says U.S. Recession Is «Pretty Likely» in Next Two Years. February 11 th, 2019. URL: <https://www.bloomberg.com/news/videos/2019-02-10/paul-krugman-discusses-government-shutdown-rate-hikes-recession-u-s-china-trade-video> (accessed: 01.04.2020).
4. 4 Vedushie mirovye ekonomisty rasskazali o gryadushem krizise i sposobah izbezhat ego. URL: <http://www.armbanks.am/2019/05/27/121515/> (accessed: 01.04.2020).
5. Dzhozef Stiglic prizval ne schitat VVP pokazatelem razvitiya Davos-2016 , 21 yanvary 2016, 18:10. URL: <https://www.rbc.ru/economics/21/01/2016/56a0ed629a79471f9d12c9af> (accessed: 02.04.2020).
6. After Neoliberalism May 30, 2019 JOSEPH E. STIGLITZ. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05?barrier=accesspaylog> (accessed: 02.04.2020).
7. Preobrazovanie nashego mira: Povestka dnya v oblasti ustojchivogo razvitiya na period do 2030 goda. Generalnaya Assambleya OON Deklaraciya ot 25 sentyabrya 2015 goda. URL: <http://docs.cntd.ru/document/420355765> (accessed: 02.04.2020).
8. Oslablenie mirovogo podyoma. Byulleten osnovnyh prognozov PRME. Davos:14:00, 21 yanvary 2019 goda. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/russianjan2019weouupdate.PDF> (accessed: 02.04.2020).
9. Doklad o trgovle i razvitii za 2019 god. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2019overview_ru.pdf (accessed:02.04.2020).